

Діло

ВИХОДИТЬ ЩОДЕННО ПЕРЕДПОЛУДНЕМ

**РЕДАКЦІЯ
І АДМІНІСТРАЦІЯ:**
Львів, Ринок 10. II. пов.
Конто потт. шдд. 143.322.
Адреса для телеграм:
„Діло“ Львів.
Гол. Редактор приймає
від 11—12 год. передпол.
Рукописи не звертаються.

ПЕРЕДПЛАТА:
Місячно в криву 4'30 ал.
ЗА ГРАНИЦЮ:
В Америці 1 дол., Франції,
Голландії, Бельгії 20 фр. фр.,
Італії 750 ал., Німеччині 750
ал., Швейцарії 5 шв. фр.,
Чехословаччині 30 ч. к., Ру-
мунії 150 лей, Болгарії 750
ал., Австрії 750 ал. Змін
адреси 1 дол.

**В справі оголо-
шень звертатися
до Адміністрації.**
ЦІНА
ОДНОГО ПРИМІРНИКА
20 сот.

Міжнародний Соціалістичний Конгрес у Марселі.

I. Сучасна міжнародна ситуація і проблеми Сходу¹.

Міжнародний соціалістичний конгрес, який в серпні відбувся у Марселі, має для України особливий інтерес з двох причин. По-перше, цей конгрес ухвалив рішення про Сходу порівнюючи багато уваги. По-друге, на цій конференції після Люцернської конференції 1919 р. конкретно поставлено українське питання.

Вже на засіданнях виконавчого Інтернаціоналу напередодні відкриття конгресу східна проблема стала предметом особливої уваги: було ухвалено під час конгресу утворити окрему комісію Сходу. При цій відбулася цікава дискусія. Російські есери внесли пропозицію, щоб комісія Сходу складалася лише із представників соціаліст. партії б. Росії, тобто іншими словами: мала приватний характер. Ця пропозиція перепал. Переважаюча більшість ексекютив, втім числі представників української соціалдемократії, висловились за те, що проблеми, які ставляться на обговорення східної комісії, мають міжнародний характер і тому кінечно, щоб в розгляді їх взяли участь усі партії Інтернаціоналу. В інтересі взаємної інформації на початку конгресу відбулося кілька приватних нарад, переважно делегатів б. Росії (крім українських соц.-дем. в нарадах брали участь: рос. соц.-дем., рос. есери, труз. с.-д., вірменські соціалісти, соц.-демократи: фінські, естонські, латвійські, литовські, ППС., польські лівельські, чеські с.-д., болгарські с.-д., соціалісти румунські й ин.). Ці наради не були доведені до кінця. Але самий факт скликання цих нарад, головню з ініціативи рос. соціалістів, свідчив про інші настрої на цій конференції, ніж це було в Гамбурзі.

Від часу Гамбурського конгресу (травень 1923 р.) в міжнародній ситуації відбулися значні зміни. Два роки тому найактуальнішою проблемою європейської політики були відносини між Францією та Німеччиною. Окупація Руру і справа репарацій були тоді перекученими питаннями дня і тому засекретили на собі головну увагу Гамбурського конгресу. Питання Сходу стояли на другорядній місці. За два роки настали великі зміни. Під впливом загрожуючих відносин на Близькому Сході, а також в Китаї, Індії та в мусульманських країнах, які ховають в собі небезпеку серйозних міжнародних конфліктів, та ще в наслідок поліпшення в Зах. Європі звільнення Руру, урегулювання репараційного питання, переговори про гарантійний пакт і т. п. проблеми Сходу стали найактуальнішими. Тому на конгресі в Марселі комісія Сходу була в центрі уваги всіх соціалістів. Жадна інша комісія не викликала такого живого інтересу і не приваблювала на свої засідання такого числа учасників як саме ця комісія.

Цей особливий інтерес до проблеми Сходу відбився на постано-

вах конгресу. Не є випадковим, що в той час, як майже всі резолюції, що торкаються відносин на Заході, складено в дусі реформістичному, постанови в справах Сходу пройняті духом більше радикальним.

Соц. Інтернаціонал не є однопольне тіло. Він об'єднує в собі різні соціалістичні напрями. Фактичну силу Інтернаціоналу, його пануючий кількісний центр творять північніші партії зок. Європи як англійська, німецька й французька. Не вважаючи на це, на конгресі в питаннях Сходу ідейний провід належав лівому крилу Інтернаціоналу, партіям б. Віденського Інтернаціоналу, як австрійські соц.-демократи й инші.

При обговоренні проблеми Заходу партії центра держалися своїх випробованих метод реальної політики. Демократизація Ліги Націй; утворення при Лізі Націй окремого економічного органу для регулювання міжнародного господарського життя; женевський протокол, як загальна система гарантії миру, обов'язкова для всіх держав, які входять в склад Ліги Націй; скликання Лігою Націй міжнародної конференції для вироблення способів загального розбросення; прийняття в склад Ліги Націй Німеччини та СРСР, і т. п. — такі були головні вимоги партій центра, які й увійшли в загальну резолюцію про політику миру, прийняту конгресом. В цих вимогах нема нічого нереального. Все тут будується навколо того, що є: навколо Ліги Націй і тих заходів міжнародного характеру, про які вже тепер говориться на її засіданнях. Ліга Націй не відкидається, як ідея, критикується лише її сучасний, незадовільний стан.

Ще відкриваючи конгрес, англійський делегат Гендерсон сказав: „Сьогодні ми говоримо іменем великої сили. За нами стоїть семиміліонна маса організованого робітництва світа і більше як 25 мільйонів виборчих голосів. Наші представники беруть участь в правительствах різних країн Європи. Це значить, що ми вступили в нову добу розвитку соц. інтернаціоналу, добу не тільки пропаганди теоретичних принципів, але й практичного переведення їх в життя. Як тяжко правити країною. Ми не мусимо вносити зневіри й розчарування в робітничі маси. Тому не будемо захоплюватися постановами, яких ми сьогодні ще не в стані здійснити“.

Цим висловив Гендерсон настрої учасників конгресу. Тим більшого значіння набувають для нас постанови конгресу в питаннях Сходу, ухвалені в діловій атмосфері. Резолюції конгресу були вислідом реальної оцінки ситуації на Сході, яка в сучасний момент вимагає пильної уваги до себе соц. інтернаціоналу й очевидно іншого, більше радикального підходу до неї, ніж ситуація на Заході.

В центрі всіх східних питань перелучаються конгресу стояли два головні питання: 1) політика Союзу

Рад. Республік як внутрішня, так і зовнішня і 2) конфлікти, які повстають з одного боку навколо судилів до цього Союзу західних держав, а з другого — навколо революційних національних рухів в Китаї, Індії та мусульманських країнах. Більшовики використовують національні рухи на Палеоми Сходу в своїх інтересах для поширення комуністичної доктрини в інших країнах світу. Це веде до зміцнення агресивних настроїв в імперіалістичних державах Заходу проти Союзу Рад. Республік. Із цих суперечностей наростає серйозна небезпека нової світової війни. Найбільш небезпечна для мира частина Європи — це нові держави, сусіди з Союзом Рад. Республік, як Польща й ин., а також держави балканські. Під впливом імперіалістичних держав Заходу границі цих держав встановлені з порушенням права самовизначення народів. Крім того пануючі нації цих країн пристосовують до меншостей старі методи поневолення та агресивного шовінізму. Все це разом з політичною реакцією в цих державах утворює тут стан постійного несолого, який використовують з одного боку більшовики, організуючи в цих державах повстання й підготовляючи цим шлях для їх завоювання, а з другого — імперіалістичні держави Заходу, які заходять тут не менш сприятливий ґрунт для організації наступу проти більшовицької держави. Тому всякий конфлікт на цих теренах загрозив війною в цілій Європі.

З огляду на це конгрес ухвалив постанови, які охоплюють проблему Сходу в цілому. Насамперед конгрес осудив диктаторську владу більшовиків, висловившись за демократизацію режиму в Союзі Рад. Республік і підкресливши окупаційну політику рос. більшовиків супроти України, Грузії та інших народів б. Росії. З приводу положення в так зв. нових державах конгрес висловився за ревізію кордонів, як передумову забезпечення миру на Сході Європи. Нарешті в справі національних рухів на Дал. Сході конгрес зобов'язав всі партії соц. інтернаціоналу боротися за право самовизначення поневолених народів Азії та Африки і в першій мірі за усунення натиску чужих держав в Китаї.

Закінчуючи на пленумі конгресу свій виступ в справі резолюції про східні питання, відомий знавець національної проблеми О. Бауер сказав: „Ми, австрійські соц.-демократи, дуже добре розуміємо, через що ви, партії Заходу, так щиро працюєте над тим, щоб очистити Європу від колючого дроту, який всюди ще лишився у нас від окупів світової війни. Це все необхідно. Але ми вважаємо, що на одні завдання, яке в сучасний момент стоїть перед нами: це конкретне розуміння величезного історичного процесу пробудження народів, який відбувається на всьому Сході, розуміння історичної місії, яку в цій процесі виконує робітничий клас, і в дусі цієї місії виконання мас та підготування їх до боротьби“.

Вже по тому, як ший конгрес з величезною увагою до літальних

ЧЕТВЕР, ДНІ 22. ЖОВТНЯ 1925 р.
Сала Музичного Тов-а ім. Лисенка

КОНЦЕРТ

Дарія ЛЕВИЦЬКА — сопран.
Катря МАНЧИЧЕВСКА — скрипка.
Оля МАНДИЧЕВСКА — фортеп'яно.

646. Подробиці в афішах. 1—3
Бідети продає книж. Кооператива
„Український Театр“ — Руська 16. I. п.

вислухав реферат Бауера, було видно, що проект резолюції вироблений комісією Сходу, буде одностайно одобрений конгресом.

Делегат

Латвійські вибори.

Соціалісти найсильнішою групою.

Саме скінчилися вибори до латвійського парламенту. Найбільшу кількість мандатів добули латвійські соціалісти і то ліва соціалістична група 32 мандати, права (меншевики) 4 мандати, разом 36. Партії правих й центра вийшли з виборів дещо ослаблені і так „Селянський Союз“, ослаблений пеналізацією й трагічною смертю свого провідника, мін. закорд. справ Мєрознєча, здобув 16 мандатів. Націоналістична партія о. Трасуна, нещодавно екскомунікована зі всіх пролоніцій, і інші праві групи здобули 34 мандати. Вкінці національні меншості осягнули 14 мандатів (Німці — 4, Росіяне — 3, Жиди — 5 і Поляки — 2).

В попереднім соймі засідало 25 послів правих, 22 центру, 38 лівих (обох соціалістичних груп) і 15 представників нац. меншостей (6 Німців, 5 Жидів, 3 Росіян і 1 Поляк).

Як бачимо, то нові вибори неспричинили поважніших змін в лоні латвійського сойму.

По широкому світі

Міжнародна конференція життя в Пекіні підняється 18. п. м. Всі європейські держави зацікавлені в порозумінню з Китаєм, що дає можливість повної митової автономії. Англія хоче піти на всі уступки, Англія ні.

Фашистські заворушення перепали з Фальоренції до Риму. Фашисти нападуть на осідки організації масонів, у головній їх палаті, де знищили папері. Поліція бореться з ними.

Абд-ель-Ім-мас приготувавти протинаступ на свою столицю Абд-ір, яку зайняли Еспанці, віддаючи їй від його теперішніх позицій на дві милі. Крім цього зосереджує все своє військо в горах.

Англійський економіст Пільтоу Юнг, що у свій час приїждив до Польщі як офіційний дорадник у санані фінансів, на цей раз, асуперачі зв'язкам, їде на до Польщі, а до Індії.

Панитаймо: Рідна Школа — це народний фортеп'яно, це певний захист у добі ліквітації!

¹ Оцей світ одержав на досить спільно, та всі такі порушення в ньому соціалістичної актуальності. — Ред.

Державна криза.

Львів, 15. жовтня 1925.

Після довгого вже більше багаторазового слова, що робило би на мешканців польської держави менше вражіння, ніж слово криза. У Польщі було вже стільки криз, такі різноманітні і такі всі однакові — що одна криза менше чи більше справді не грає ніякої ролі. Нині кажеться, що грізить Польщі державна криза. Вона має бути впливовим господарської кризи, доведеної по краю нинішнім польським прем'єром і міністром фінансів, що одночасно користується необмеженим довірою президента республіки. Таким робом маємо ще й урядову кризу; трагікомедія з диктаторськими уповноваженнями п. Грабського — каже елементарно всім „лівицям“ і „правим“ політикам польським над кризою польського парламентаризму, а грандіозні злодіяння й обманства в усіх ділянках польського державного апарату кажуть про кризу не тільки бюрократії, але всього польського громадянства, що затримало почуття моралі.

Польське законодавче тіло віддає в руки відповідального уряду, який повинен бути лише виконавцем волі представників народу, просто необмеженим уповноваженням і протягом двох літ у блаженній безжурності за долю державної господарки займається міжпартійною гризаниною. По двох роках раптом знімається крик, бо безконтрольність уряду довела державу на край банкрутства. І всі ті, що два роки вилили в голову уряду як в бога, через ніч стають його нещадними критиками-противниками. Та тільки зібравшись, щоб тодісно, на соймовій арені, дати вислів своїм критикам, — враз вириває у далеких кутках особа виборного голови держави, який чихає соймової праці й на діяльність відповідального парламентарного уряду не повинен мати жадного впливу, — і сойм знову замовхає, шукає якоїнебудь приклички і — відкладається. А нані прем'єр — невдоволений, але... „спокійний“. „Я хотів — мовляв — мати поміч (?) сойму, але коли її не маю (!), уряд буде примушений працювати і без її поміч“. Чи може бути більш класичний вислів погляду на його обов'язки та на права законодавчого тіла?!

Але все воно є тільки симптоми хронічної і перманентної кризи, яка в суті речі існує вже сім літ і є лише продовженням такої самої кризи, яку хронічно переживала

історична Річпосполита. І тому її причини лежать далеко глибше ніж говорять про це кожноразові офіційні чи неофіційні енуційції. У кожній такій чи иншій кризі виявляються симптоматичні моменти, характеризуючі психіку польського політика й державного діяча та вартість польського політичного світогляду. Легкомудрість, безжурність і короткозорість в парі з повною відсутністю почуття відповідальності й подиву гідною фанфаронадою — ось причини постійної кризи, яку переживає Польща. Краківський економіст, проф. А. Кржижановський твердив у своїй, кілька тижнів тому виданій, книжці „Павперизація сучасної Польщі“, що вправді Поляки мало користуються з чужих досвідів, але всеж таки запам'ятовують дещо з того, що відбулося на їх власній шкурі. Один з його товаришів, професорів-економістів у приватному листі заквасив таке твердження як надто сміливий оптимізм і ось п. Кржижановський, призаду-

мується у „Часі“ над повним 3-ма проектами Вл. Грабського про санацію селян, приймає слушність, що він задалако зайшов у вірі в польський державницький розум. „Бо уряд, замість поглянути в очі фактам, воліє признавати за правду не те, що нею дійсно є, але те, що на його думку бути повинно. Свої побожні бажання ідентифікує з дійсністю і будує затики на леді“...

Хто краще знає правдивість цих слів від українців, нинішніх громадян польської держави? І хто знає краще від нас, в яку фікцію задивлені від 7-ми років керманічі востресшеді польської республіки, вірючи, що це не фікція, а дійсність...

Ані усуненням уряду Габських, ані примушенням през. Войцеховського піти слідом Мільяна, що надто заангажувався був у політиці Пуанкаре, не усунеться криза польської держави. Вона існуватиме так довго, як довго не вимруть старі категорії, якими оперує польська громадська думка і не приймуть до слова нові, що скажуть інакше глядіти на реальну можливість існування польської держави.

Льокарно.

Знову яснійше. — Несчастлива 16 стаття. — Не було делегата до Берліна. — Найближші хмари.

Немає то як блакитне небо і рожевий овід! Розмови, що так важко йшли торік у льондонській морі, плывуть, мов лодка по Ляго Маджоре. Мир посувається хутко вперед, але дипломати заявляють, що ще найменше тижень просидять над ним і над чудовим озером.

Вже навіть останні настрої у варшавським міністерстві закорд. справ покращали. Телефон з Льокарно прийшли туди звістки, що деякі уступки в користь Німеччини щодо 16-ї статті статута Ліги Націй не зменшують у нічому безпеки на східних німецьких кордонах.

Ось текст цієї славної статті, до якої якої ведеться такий завзятий бій красномовних язиків:

„Коли якийнебудь член Ліги нарушить прийняті на себе в ст. 12, 13 і 15. зобов'язання і пічне війну, то цей його крок буде рівнозначним з воєнною акцією проти інших членів Ліги. Ці члени зобов'язуються перервати з ним негайно всі торговельні та фінансові зносини, заборонити своїм підданим усіх взаємин, фінансових, торговельних і особистих, з підданими тої договороломної держави і перервати такі

його взаємини з иншими державами, без огляду на те, чи ці держави є членами Ліги Націй. У таких випадках Рада Ліги має обов'язок запропонувати ріжним урядам-учасникам: якими засобами на землі та морі кожний член Ліги має спричинитись до тої збройної сили, що має оборонити пошану зобов'язань Ліги. Члени Ліги обіцяють собі крім цього взаємну піддержку при здійсненні засобів, що є наслідком тої статті й зобов'язуються застосувати до мінімуму свої претенсії витрат та втрат. Вони піддержують себе також взаємно в обороні перед випадковими засобами, яких ужила проти них договоромна держава. Вони роблять усе потрібне, щоб божими силами кожного члена Ліги, що бере участь в обороні зобов'язань Ліги, влещити переїзд через їх територію. Кожний член, що нарушить одно з таких зобов'язань, може бути виключений з Ліги. Виключити можуть його головами всіх інших членів, присутніх у Раді Ліги.“

Уже у вчорашніх інформаціях подали ми звістку, в якій мірі Німеччина згодилась на цю статтю. На

випадок війни Раді Ліги мусить рахуватись з її слабким економічним та військовим станом, а французькі війська можуть їхати на поміч Польщі морем. Польща має бути заспокоєна иншими міжнародними тезами: 1) що райський пакт не може нічим нашкодити французько-польського союзу, 2) що обов'язковий арбітраж має виключити можливість війни.

Французька відомо агенція „Гавас“ подала звістку, що у зв'язку з уступками в користь Німеччини, німецькі представники в Льокарно вислали спеціального делегата до Берліна, щоб цей привіз угоду на компроміс виведення в Льокарно. „Берлінер Тагеблат“ заперечує цю звістку і називає її фальшивою, аж у двох пунктах. У Берліні нічого не відомо про висилку такого делегата і німецька делегация не прохала часу до надуми над відповіддю щодо умовин її вступу до Ліги Націй.

Покищо в Льокарно справа загальноного пакту, не взаючи на оптимізм, не перейшла через рішучі труднощі. Хмара сумнівів: як пов'язати загальну безпеку зі східним пактом? — все ще притемнює погідне небо. Поруч неї кружляють інші хмаринки, які доведеться ще дипломатам розсіяти а саме — т. зв. побічні питання про кольонську смугу, влещення окупаційного стану врешті Надрейніци, означення прав літаків у мирній комунікації, справа басейну Саари, то-що.

Москва і Варшава.

Польсько-радянська урядова залка цілком і комуністична партія.

Політика уряду та публічна опінія — це два чинники, які в нинішніх часах дуже часто і — можна сказати — з правилами стираються та понадають між собою у суперечність. Цей конфлікт заключається в відмінному розумінні державних інтересів та в нерівномірній освідженості обох тих чинників про міжнародні можливості. Уряд з правила знає більше про міжнародну конюнктуру і тому його реальна політика густо-часто відбігає далеко від побажань публічної опінії. Правильно буває так, що публічна опінія паралізує шкідливі, на її думку, вчинки уряду, та усуває з відповідальних становищ реалізаторів тих вчинків.

В європейському заході висловлювання публічної опінії в політиці парламенти. Не те у Союзі Радянських Республік. Тим виразником

тагне мою душу. Вириваюся. Знов заглядаю до переділків, де д. Барвінський. А він клячить похилений над своєю лавочкою, і блаженно спить — із своїм парадним циліндром на голові. Знов вертаю на коридор, притискаю чоло до вікна. Чую, як наш вагон совгається наче змія. Не трясє, не бренчить, тільки совгаючися, сичить. Немає вже для мене місця. Іду до своєї переділки.

Чи я спав тої ночі, чи ні, не пам'ятаю. Не одну ніч на тій подорожі мусів я так провести, і пам'яті про отсю ніч у мене затерлася.

Границя! Чеська границя! — Для паломників, пережених нічною іздою, це був зраня 16. серпня найбільш емоційний момент. Це паспортна й митна ревізія на приграничній польській стації, але сама границя — ота межа, яка ділить Польщу від Чехословачки. Не один з паломників певно не одиомав би закинути такий їзді „гуртом“, однак з певністю кожний бодай це одно признає, що приграничні ревізії були для нас дуже легенькі, чисто формальні. Я про це діямаючо переконався. З поворотом домів віз я з Хорватії (начату) літру сливовиці, і на австрій-

ській границі мусів я (Австрійцям) заплатити за неї шість шилінгів — саме стільки, скільки вона коштувала в Загребі. А з Відня до Італії віз я так само літру сливовиці, але про це ніхто навіть не думав платити.

Чесько-польська границя! — Вей загальному тамуші, хоч тоді може й ледве живі, тиснулись до вікон вагону, щоб побачити її... Скільки споминів в'язалося з тою границею! Цеж вислід кровавих змагань у світовій війні і політичних боркань по війні. Це лінія, яка ділить землю на два світи. Тут так, а там зовсім інакше!.. А скільки сумних рефлексій із нашої найновішої воєнної і політичної катастрофи луцялось із „границею“ загально!.. В уяві нам адалавало, що „границя“ це якась пропасть, наче „край світа“. Хотіли ми побачити бодай якусь перегороду, або хочби тільки межу-борозну, виорану поперець піль... Однак ми не бачили нічого, тільки звичайні собі (лихі, неродючі) поля. І ось через таке „ніщо“ ми, українці, опинилися — такі нещасливі!.. Хвилі думок і серця грали, задомлювалися наче в диточій душі, і виходили їх конектури в нашої свідомості то дитинні, то мужно-сплілі. В грудях душилось болюче зітхання, яке безавом за-

мінилося в якийсь легкий лет душі! ось ми вже на граничній чеській стації — в „світі“! Яюсь так сводіно в душі!..

Поезд стоїть тут годину, доки не відбудеться пригранична ревізія, а доти з поезу не выпускають. Нам на душі дешевий чеський пільнер, хоч ніяк його тепер пити, бо ще не час. Але на слідуючих чеських стаціях ми вже кричали з вагону „дай півол!“ На наш жалю, пільнера ми не могли дістати. Піколько, що розносить пиво біля вагонів, ясував нам, що в Чехах не пють пільнера, бо то „моє драго півол“. Гальба коштує на нашій гроші около 60 сот! І це для Чехів дороге!.. Ог та „границя“! Пільнера дістали ми шойно на останній чеській стації в Бжецлав-і (Březlav). Від цієї стації до Відня близьенько. Поспінний поезд іде годину і кілька канцят хвилю.

Так заїхали ми до Відня на Ost-Bahnhof (Nord-Bahnhof уже не функціонує), де нас чекали знайомі. Загальне стремління було: чим скоріше дістатися до (замовлено-го) готелю, обмитися, роздягнутись, випружитись і переспатись бодай через одну годиночку.

(Продовження буде.)

О. Д. Р. Г. КОСТЕЛЬНИК.

3)

Зі Львова до Риму.

I.

У пагоні ч. 18 345.

(Продовження.)

Якже бавились, діти (ті менші й ті більші) то виходили на головний коридор, то зникали в переділках. Час минав.

В Пшеворську прилучились до нас панство М., а в Кракові львівський лікар д-р В.

Іду, роздільваюся по переділках, а тут уже деякі „забивають цвяхи“ головою. Сон має свою силу — особливий у залізницях. Виходжу на коридор. Опусти. Сидить на кріслі в ньому тільки пані Б. Уложила до сну Юру і Лушу, наші „паломниченята“; одну лавку полишила для них, другу для мужа, а сама ось тут починає куняти. Добра мати — всюди мати! У переділках зовсім затихло. Вже добре попівно. Я волюю в вагоні стоїти, як „забивати цвяхи“. Стою — поки зможу. Виходжу до д. Барвінського. Клячить і молиться. Знов вертаю на головний коридор. Ходжу. Стою. Минає пів години, година. Мухи „путешествія“ наляжоват. Зітхаю до неба, а земля

